

> Retouradres Postbus 40225 8004 DE Zwolle

Dolfinarium Harderwijk B.V.
Postbus 9114
3840 GC HARDERWIJK

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Prinses Beatrixlaan 2
Den Haag
Postbus 40225
8004 DE Zwolle
www.rvo.nl

T 088 042 42 42

Onze referentie
9990003990556

Bijlagen

Datum 27 juli 2022
Betreft Voornemen wijzigen diertuinvergunning

Geachte heer ,

Op 2 augustus 2019 heb ik de visitatiecommissie diertuinen (hierna: commissie) om advies gevraagd over de huidige stand van zaken bij de dierpresentaties en de dierverblijven in het Dolfinarium. Op 5 november 2019 heb ik het advies van de commissie ontvangen. Ik heb nu het voornemen uw diertuinvergunning ambtshalve te wijzigen. In deze brief leest u wat mijn voornemen is en wat dit voor u betekent.

Voornemen

Ik heb het voornemen uw diertuinvergunning ambtshalve te wijzigen. Voordat ik uw diertuinvergunning wijzig, stel ik u in de gelegenheid om binnen zes weken uw zienswijze op dit voornemen te geven.

Feiten en omstandigheden

- Op 2 augustus 2019 heb ik de commissie om advies gevraagd;
- Op 3 oktober 2019 heeft de commissie een bezoek gebracht aan het Dolfinarium;
- Ik heb het advies op 5 november 2019 van de commissie ontvangen;
- Ik ben met u gezamenlijk een verbetertraject gestart om tot afspraken te komen;
- Op 27 augustus 2021 heb ik de afspraken gedeeld met de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;
- Op 8 oktober 2021 heb ik de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (hierna: RVO) gevraagd om de afspraken ambtshalve aan uw diertuinvergunning te verbinden;
- Op 20 oktober 2021 heeft RVO u van dit verzoek in kennis gesteld.

Overwegingen

Het Dolfinarium hanteert een hoog niveau van dierverzorging en training. Daarnaast verwacht ik van diertuinen dat zij met de tijd meegaan en zich blijven ontwikkelen. In een moderne diertuin staan educatie, conservatie en dierenwelzijn centraal, daarom ben ik in overleg met u gekomen tot een set van afspraken om dit weer in overeenstemming met elkaar te brengen.

De afspraken vormen een nadere invulling van de van toepassing zijnde doelvoorschriften uit het Besluit houders van dieren. De afspraken staan in het document: "Afspraken tussen het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het Dolfinarium over 1) Dierpresentaties (voorstellingen) en educatie; 2) Fotomomenten/ publieksinteracties; 3) Verblijven" van 24 augustus 2021.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 juli 2022

Onze referentie
9990003990556

De afspraken worden als voorschriften aan de dierenvergunning verbonden, zodat de NVWA toezicht kan houden op de naleving ervan. Als de NVWA constateert dat er niet aan de voorschriften is voldaan, kan RVO handhaven. Als de uitvoering van de voorschriften tot praktische problemen leidt dan wel dat u een tussentijdse aanpassing wenst kunt u hiervoor een verzoek indienen bij RVO.

De afspraken zijn gebaseerd op de huidige normen (d.d. voorjaar 2021) op het gebied van huisvesting, verzorging en educatie binnen dierenparken en vormen de minimumeisen waar het Dolfinarium zich aan committeert. Bij het uitvoeren van de afspraken, zoals bij het aanpassen van de verblijven, wordt het standaard vergunningstraject gevolgd. In dit traject wordt een melding door RVO getoetst aan de normen die op dat moment gelden.

Mogelijk zijn de normen in de periode tussen het maken van de afspraken en het realiseren van de aanpassingen aangescherpt, waardoor er in het vergunningstraject aanvullende eisen gesteld kunnen worden.

De voorschriften die ik aan de dierenvergunning wil verbinden, vindt u hieronder. De afspraken zijn uitgewerkt in de tijd. Voorschrift a., j.ii., k.ii., m.ii., en o.ii. zijn hierdoor nieuw voor u. Op deze wijze kan RVO de voortgang van de afspraken monitoren.

Voorschriften

Artikel 2.2

- a. De houder levert uiterlijk [BESLISDATUM+ 3 maanden] een educatief programma aan voor de dolfinen (*Tursiops truncatus*), Stellerzeeleeuwen (*Eumetopias jubatus*) Californische zeeleeuwen (*Zalophus californianus*) en de walrussen (*Odobenus rosmarus*). Hierin heeft de houder voorschriften b. t/m h. uitgewerkt.

Onderwerp 1: Dierpresentaties (voorstellingen) en educatie

- b. [afpraak 1.1] De dieren vertonen geen antropomorf of onnatuurlijk gedrag tijdens voorstellingen, tenzij:
 - dit gedrag betreft dat noodzakelijk is (en ook daadwerkelijk wordt toegepast) voor de verzorging van de dieren én die in de voorstelling wordt getoond om de gezondheidscontrole te illustreren (en bijvoorbeeld niet als grapje). Het uitsteken van de tong door een zeeleeuw is een voorbeeld van onnatuurlijk gedrag dat noodzakelijk is voor de verzorging, namelijk voor gezondheidscontrole;
 - dit gedrag betreft dat in het teken staat en bijdraagt aan het overbrengen en verduidelijken van de educatieve boodschap, waarbij specifieke kenmerken van de soort die gelinkt worden aan de levenswijze of waarbij het gedrag van de dieren in de natuur centraal staan. Het laten zien van de staartvin door een dolfin door deze staartvin boven het water uit te steken is een voorbeeld van onnatuurlijk gedrag, waarmee een educatieve boodschap kan

worden overgebracht over de bijzondere stand van de staartvin (een soorteigen kenmerk).

[afspraak 1.2] Voorbeelden van ongewenste gedragingen van dolfinen zijn: het 'staand rijden' van een verzorger op een dolfin, het 'hangen' aan de vinnen van een dolfin, een verzorger die een salto maakt in de lucht vanaf een dolfin, een dolfin springt door een hoepel, een verzorger doet 'rodeo' op de rug van een dolfin. Een voorbeeld van een ongewenste gedraging van Californische zeeleeuwen is het zwaaien met de vinnen. Voorbeelden van ongewenste gedragingen van walrussen zijn klappen met de vinnen en zwaaien met de vinnen. Deze voorbeelden per diersoort zijn een niet-limitatieve opsomming.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
27 juli 2022

Onze referentie
9990003990556

- i. [afspraak 1.3] In de voorstellingen wordt uitleg gegeven over gedrag dat de dieren in de natuur vertonen. Daarbij moet duidelijk zijn welk gedrag dat de dieren vertonen in de voorstelling natuurlijk gedrag is. Ook is er aandacht voor de omstandigheden waaronder het gedrag vertoond kan worden in de natuur. Als de dieren in de voorstellingen op commando onnatuurlijk gedrag laten zien, moet voor de bezoekers zoveel mogelijk duidelijk worden gemaakt dat het om onnatuurlijk gedrag gaat en waarom de dieren dit gedrag laten zien, bijvoorbeeld omdat het noodzakelijk is voor de verzorging van de dieren ofwel een soorteigen kenmerk illustreert, dat gelinkt wordt aan de levenswijze of het gedrag van de dieren in de natuur.
 - ii. [afspraak 1.4] Commando's die gebruikt worden om de voorstelling in goede banen te leiden, bijvoorbeeld de dieren een bepaalde kant op laten zwemmen, worden niet uitgelegd.
- c.
 - i. [afspraak 2.1] Tijdens de voorstellingen staat de educatieve boodschap centraal. Belangrijke onderwerpen van die educatieve boodschap waar de houder nadrukkelijk aandacht aan geeft in de verschillende voorstellingen, in het park en via andere kanalen zijn: *natuurbehoud, zorg voor de natuur, biodiversiteit, de soort, het soorteigen gedrag, de natuurlijke habitat van dieren, bedreigingen voor de dieren veroorzaakt door de mens, vervuiling van het leefgebied, ecologie en natuurlijk gedrag van de diersoorten en de relatie tussen mens en dier in gevangenschap.*
 - ii. [afspraak 2.2] De houder draagt een eenduidige en heldere educatieve boodschap uit over bedreigingen voor dolfinen, Californische zeeleeuwen en andere diersoorten veroorzaakt door de mens, vervuiling van het leefgebied, de ecologie en natuurlijk gedrag van de diersoorten en de relatie tussen mens en dier in gevangenschap.
 - d. [afspraak 3] Attributen worden enkel gebruikt tijdens voorstellingen met het doel om natuurlijk gedrag, soorteigen kenmerken, gezondheidstraining of dierverzorging te illustreren. Het is van belang dat het gebruik van de voorwerpen aansluit bij de educatieve boodschap die tijdens de voorstelling op het publiek wordt overgebracht. In alle gevallen moet de functie van het voorwerp duidelijk zijn voor het publiek.
 - e. [afspraak 4] Interactie tussen dierverzorgers en dieren tijdens de voorstelling heeft een directe link met de educatieve boodschap die tijdens de voorstelling wordt overgebracht. Interacties tussen dieren en verzorgers zijn ter illustratie van natuurlijk gedrag of soorteigen kenmerken, of het verlenen van de noodzakelijke zorg aan dieren. De

educatieve boodschap die gelinkt wordt aan de interacties, zowel in het water als buiten het water, wordt nadrukkelijk aan het publiek overgebracht.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

- f. [afspraak 5] Voorstellingen worden niet meer aangeduid als shows, maar als voorstellingen of dierpresentaties.
- g. i. [afspraak 6.1] De houder volgt de aanbeveling uit het geluidsonderzoek op en past tijdens de voorstellingen 'low pass filtering' (> 16 kHz) toe om het geluid boven de 16 kHz onder water te verminderen.
- ii. [afspraak 6.2] De houder zal bij wezenlijke veranderingen in het geluid of de werking van de pompen tijdens de dierpresentaties, het effect onderzoeken en waar nodig actie ondernemen. De dolfijnen worden niet langdurig blootgesteld aan onderwatergeluid dat meer dan 40 decibel harder is dan de gehoordrempel van dolfijnen, zoals bepaald in het audiogram van de tuimelaar door Johnson 1967.
- iii. [afspraak 6.3] Bij de voorstellingen met andere diersoorten wordt geen geluid gebruikt dat negatieve invloed heeft op het dierenwelzijn en wordt rekening gehouden met de beeldvorming richting het publiek bij het gebruik van geluid en licht.

Datum
27 juli 2022

Onze referentie
9990003990556

Onderwerp 2: Fotomomenten en andere publieksinteracties

- h. i. [afspraak 7.1] De houder stopt, per direct, met de fotomomenten die bezoekers kunnen boeken en waarbij een bezoeker met een dolfijn of een Californische zeeleeuw op de foto gaat,
- ii. [afspraak 7.2] Als onderdeel van een aanvullend educatief programma is het mogelijk voor een zeer beperkt aantal bezoekers in een waadbreek in het water te staan en de dieren aan te raken. Een hek zorgt voor een veilige afscheiding tussen bezoeker en dier. Het gaat om dieren die zelf op de bezoekers en de interactie af komen. Bezoekers worden begeleid door een medewerker die veiligheid, hygiëne en andere randvoorwaarden waarborgt. De houder mag dit programma vastleggen voor de deelnemers.
- iii. [afspraak 7.3] De houder maakt tijdens voorstellingen en publieksinteractiemomenten duidelijk dat de gehouden dieren, wilde dieren zijn en geen huis- of knuffeldieren.

Onderwerp 3: Dierenverblijven

Verblijf Steller zeeleeuwen

- j. i. [afspraak 8a.1] De houder voorziet op een zo kort mogelijke termijn (maar uiterlijk 1 maart 2026) de Steller zeeleeuwen van een groter en dieper verblijf. Dit verblijf zal voldoen aan de door de visitatiecommissie aanbevolen minimale diepte van 3 meter (de huidige diepte is 1,6 meter), zodat de dieren de gelegenheid hebben om dieper te kunnen duiken.
- ii. De houder dient uiterlijk 16 weken vóór de geplande ingebruikname van een verblijf een wijzigingsverzoek in bij RVO. De houder houdt RVO tenminste elke 2 jaar op de hoogte van de voortgang. Dit kan via een voortgangsrapportage. Een projectplan of bouwplan kunnen hier onderdeel van uitmaken.
- k. i. [afspraak 8a.2] De houder realiseert op de lange termijn (uiterlijk 1 maart 2029 en zoveel eerder als mogelijk) een verblijf voor de Steller zeeleeuwen dat voldoet aan de volgende specificaties:
- Verschillende complexen van bassins, die in ieder geval bestaan uit een hoofdverblijf en ten minste één tweede verblijf. Het

- verblijf zal een buitenverblijf bevatten, waartoe de dieren gedurende het grootste gedeelte van de dag toegang hebben;
- Het hoofdverblijf is een verblijf waar de dieren gedurende een lange periode van de dag gehuisvest worden en is meestal een buitenverblijf. Het hoofdverblijf zal voldoen aan minimaal de onderstaande specificaties:
 - Diepte: 4,4 meter;
 - Landoppervlakte: 54 m² (voor maximaal zes Steller zeeleeuwen, en 9 m² extra landoppervlakte voor iedere extra zeeleeuw);
 - Bassin-oppervlakte: 216 m² (voor maximaal zes Stellerzeeleeuwen, en 36 m² extra bassin-oppervlakte voor iedere extra zeeleeuw);
 - Volume: 948 m³.
 - Het tweede verblijf wordt gebruikt om dieren voor een bepaalde periode te huisvesten en kan gebruikt worden als het noodzakelijk is om dieren te separeren en/of in quarantaine te plaatsen (als een eigenstandig filtratiesysteem bestaat of deze geïsoleerd kan worden van het hoofdsysteem). Wanneer het tweede verblijf niet wordt gebruikt voor separatie en/of quarantaine zullen de dieren op dagelijkse basis toegang hebben tot dit verblijf. Het tweede verblijf zal voldoen aan minimaal de onderstaande specificaties:
 - Diepte: 3,3 meter;
 - Landoppervlakte: 9 m² per zeeleeuw;
 - Bassin-oppervlakte: 36 m² per zeeleeuw.
- ii. De houder dient uiterlijk 16 weken vóór de geplande ingebruikname van een verblijf een wijzigingsverzoek in bij RVO. De houder houdt RVO tenminste elke 2 jaar op de hoogte van de voortgang. Dit kan via een voortgangsrapportage. Een projectplan of bouwplan kunnen hier onderdeel van uitmaken.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 juli 2022

Onze referentie
9990003990556

Verblijf Californische zeeleeuwen

- I. i. [afspraak 8b.1] De houder biedt de Californische zeeleeuwen meer uitdaging door extra verrijking toe te passen in het verblijf. Bijvoorbeeld een verrijkingsmuur.
- ii. [afspraak 8b.2] De houder treft op de korte termijn maatregelen voor het huidige verblijf om tegemoet te komen aan de bevindingen van de visitatiecommissie. De houder zal uiterlijk 1 juli 2024:
- Het verblijf voorzien van elementen lijkend op de natuurlijke leefomgeving, zodat de Californische zeeleeuwen worden gestimuleerd soorteigen gedrag te vertonen en bezoekers een beter beeld krijgen van de natuurlijke leefomgeving van deze dieren;
 - De bestaande overkappingen op dusdanige wijze aanpassen dat het verblijf de kenmerken heeft van een buitenverblijf;
- iii. De houder dient voor 1 maart 2022 een projectplan met tijdspad in bij RVO over hoe zij voor 1 juli 2024 het verblijf op de bovenstaande punten wil aanpassen.
- m. i. [afspraak 8b.3] De houder realiseert op de lange termijn (uiterlijk op 1 maart 2029 en zoveel eerder als mogelijk) een (nieuw) verblijf voor de Californische zeeleeuwen dat voldoet aan de volgende specificaties:
- Verschillende complexen van bassins, die in ieder geval bestaan uit een hoofdverblijf en ten minste één tweede verblijf. Het verblijf zal een buitenverblijf bevatten, waartoe de dieren gedurende het grootste gedeelte van de dag toegang hebben.

Het hoofdverblijf is een verblijf waar de dieren gedurende een lange periode van de dag gehuisvest worden en is meestal een buitenverblijf. Het hoofdverblijf zal voldoen aan minimaal de onderstaande specificaties:

- Diepte: 3,5 meter;
 - Landoppervlakte: 36 m² (voor maximaal zes Californische zeeleeuwen, en 6 m² extra landoppervlakte voor iedere extra zeeleeuw);
 - Bassin-oppervlakte: 144 m² (voor maximaal zes Californische zeeleeuwen, en 24 m² extra bassin-oppervlakte voor iedere extra zeeleeuw);
 - Volume: 500 m³.
- Het tweede verblijf wordt gebruikt om dieren voor een bepaalde periode te huisvesten en kan gebruikt worden als het noodzakelijk is om dieren te separeren en/of in quarantaine te plaatsen (als een eigenstandig filtratiesysteem bestaat of deze geïsoleerd kan worden van het hoofdsysteem). Wanneer het tweede verblijf niet wordt gebruikt voor separatie en/of quarantaine zullen de dieren op dagelijkse basis toegang hebben tot dit verblijf. Het tweede verblijf zal voldoen aan minimaal de onderstaande specificaties:
- Diepte: 2,6 meter;
 - Landoppervlakte: 6 m² per zeeleeuw;
 - Bassin-oppervlakte: 24 m² per zeeleeuw.
- ii. De houder dient uiterlijk 16 weken vóór de geplande ingebruikname van een verblijf een wijzigingsverzoek in bij RVO. De houder houdt RVO tenminste elke 2 jaar op de hoogte van de voortgang. Dit kan via een voortgangsrapportage. Een projectplan of bouwplan kunnen hier onderdeel van uitmaken.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
27 juli 2022

Onze referentie
9990003990556

Verblijf dolfijnen in de koepel

- n. [afspraak 8c.1] De houder voorziet het verblijf van natuurlijke omgevingsverrijking, die op regelmatige basis wordt toegevoegd aan de leefomgeving van de dolfijnen in de koepel. Met als doel om het soorteigen gedrag van de dieren verder te stimuleren. Bijvoorbeeld: kunstmatige wieren, zand als bodem-substraat, een verrijkingmuur, en regeneffecten op het water van het binnenverblijf.
- o. i. [afspraak 8c.2] De houder realiseert op de lange termijn (uiterlijk 1 maart 2029 en zoveel eerder als mogelijk) een verblijf voor de dolfijnen in de koepel met een natuurlijke uitstraling, waardoor bezoekers een beeld krijgen van de natuurlijke leefomgeving van de dieren. Het verblijf voldoet daarnaast aan minimaal de onderstaande specificaties:
- Diepte: ten minste de helft van de oppervlakte van het bassin dient een diepte van 3,5 meter te hebben;
 - Bassin-oppervlakte: 550 m² (voor maximaal zes dolfijnen, en 75 m² extra bassin-oppervlakte voor iedere extra dolfijn);
 - Volume: 2.000 m³ (voor maximaal zes dolfijnen, en 300 m³ extra volume voor iedere extra dolfijn).
- ii. De houder dient uiterlijk 16 weken vóór de geplande ingebruikname van een verblijf een wijzigingsverzoek in bij RVO. De houder houdt RVO tenminste elke 2 jaar op de hoogte van de voortgang. Dit kan via een voortgangsrapportage. Een projectplan of bouwplan kunnen hier onderdeel van uitmaken.

Zienswijze

Als u het niet eens bent met dit voornemen, kunt u binnen zes weken na

verzending van deze brief schriftelijk of mondeling een zienswijze inbrengen. Als u schriftelijk een zienswijze wilt inbrengen, stuurt u de zienswijze via de post naar het adres in de rechter kantlijn van deze brief. Of gebruik de mogelijkheid van digitaal post versturen op mijn.rvo.nl.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Meer informatie

Heeft u vragen, kijk dan op www.rvo.nl. Of neem telefonisch contact met ons op: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Datum
27 juli 2022

Onze referentie
9990003990556

Met vriendelijke groet,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

Teammanager Vergunningen Natuur Rijksdienst voor Ondernemend Nederland